

Frankfurt

El text de **Lolita Bosch** suposa un contrapunt al consens general expressat pels autors convidats sobre què s'entén per cultura catalana. En aquesta crònica literària raona la seva incomoditat amb algunes de les postures oficials.

U

na nit de Sónar, quan ja feia un parell de dies que era a Alemanya, se'm va acostar un noi a qui no coneixia i em va dir: *Hola. Sóc l'Àlex, de Benzina*. Portava un jersei verd i feia cap a la barra amb una noia. *Àlex!*, vaig saludar. Quan el que hauria volgut fer és queixar-me.

Un parell de setmanes abans l'Àlex m'havia trucat per convidar-me a fer una crònica del meu imminent viatge a Frankfurt i jo, sense pensar-hi gaire, li vaig dir que sí. M'agrada molt el gènere de la crònica i en lleigeixo sovint. Així que vaig pensar que podia ser interessant provar de fer-ne una. Però un cop m'hi havia compromès no aconseguia deixar de donar-hi voltes. I, de fet, aquest neguit constant que em feia pensar tota l'estona «això és el que hauria d'escriure per Benzina», va començar abans d'arribar a la fira: a l'aeroport de Barcelona, amb el Pau Pérez i el Jordi Muñoz de l'Escola d'Esriptura, i la Iolanda Pelegrí de la Institució de les Lletres Catalanes. A l'avió amb el Jordi Puntí, el Baulenes i el Joan Laporta assegut al nostre davant. Al cotxe que ens va recollir a l'aeroport de Frankfurt amb l'Imma Monsó i el Biel Mesquida. Al rebedor de l'hotel on vam trobar el Jaume Subirana i el Màrius Serra. O tot fent un mos a la plaça central de la fira abans d'entrar-hi: rodejada de polítics.

Això no fa per a mi, vaig pensar. Però tot em semblava prou interessant com per explicar-ho. I la veritat és que m'ho estava passant força bé i m'agradava molt trobar tanta gent contenta de ser allà. És fàcil d'entendre: la Fira de Frankfurt és un espectacle impressionant i nosaltres ens hi vam divertir molt. A les nits de Sónar organitzades per l'Institut Ramon Llull, els passejos pel pavelló dels agents literaris que semblen agents de la borsa, prenent copes a l'hotel Frankfurter Hof, descobrint editorials impensables o en una festa amagada on tothom sabia seguir una coreografia de la Gloria Gaynor. Increïble! Però tot i així quan vaig trobar l'Àlex, en una de les nits de Sónar, i vam demanar plegats una cervesa a la barra i em va preguntar com m'anava tot per Frankfurt, li vaig dir: *La teva invitació m'ha fet ballar molt el cap i això està bé. Però la veritat és que jo no hauria de ser aquí. No m'agrada gaire haver acceptat la invitació del Llull. No fa per mi.*

Era un resum forçat que no m'ajudava a dir dues coses bàsiques. La primera: que per mi Frankfurt sempre havia estat una ciutat emblemàtica, bressol de gairebé tot el que vaig voler aprendre a pensar durant una època, gràcies al rigor filosòfic de l'Escola de Frankfurt. I la segona: que a aquelles alça-

des ja havia entès que efectivament no hauria d'haver acceptat la invitació de l'Institut Ramon Llull. Quan l'havia rebuda, uns mesos abans, m'havia fet il·lusió i em va semblar una deferència per la que els estic molt agraïda. Frankfurt, ja ho he dit, per a mi era una ciutat mítica. I les fires i els festivals literaris m'agraden força. Són una oportunitat única per escoltar altres escriptors i veure, tot d'una, les ofertes literàries de molts llocs diferents. I fins i tot de trobar amics i de deixar de treballar una estona. Però Frankfurt no ha estat només això. A Frankfurt no hi he pogut escoltar ni un escriptor. Perquè no és una fira per nosaltres. M'ho va aclarir l'Ernest Folch, d'Ara Llibres, quan em deia, més o menys, que *és confós que els escriptors sigueu aquí. Frankfurt és l'únic lloc del món on els editors parlen amb editors d'una manera relaxada, directa*. I aleshores ho vaig veure clar: Frankfurt és un immens centre comercial on els editors fan de botiguers i les coses passen a una velocitat incomprendible. La literatura no és quelcom delicat o preciós, sinó un producte. I els que vénen aquí a comprar i vendre, com em va dir una nit l'Emilio Manzano provant d'espantar-me, *són els que decideixen què llegirem els propers anys*. Això ens va fer riure a mi i al Víctor Amela, però la veritat és que alguna cosa sí que ens

hauria de fer pensar. Perquè Frankfurt és un recinte privat pensat per multinacionals on, de fet, fins al cap de quatre dies d'haver començat, ni tan sols no hi pot accedir el públic lector. De manera que la nostra presència no tenia massa sentit, més enllà d'algunes coses puntuals que van cobrar una importància desmesurada a Catalunya però que en realitat no van tenir gaire ressò a Alemanya. A excepció feta, probablement, del discurs inaugural del Quim Monzó.

Les xifres són esfereïdores: dotze milions d'euros (que és la quantitat més modesta que s'ha comptat fins ara del cost final de la participació catalana a la fira) són una bestiesa. Exactament: mil nou-cents noranta dos milions de pessetes. I per mi, que he passat part de la vida en un poble de l'Empordà on no hi ha ni biblioteques ni oferta cultural ni campanyes de lectura, són una salvatjada. Com ho ha estat per molta altra gent que ho ha criticat, aquí i allà, i que pensen que tots aquests diners podrien haver estat usats de moltes altres maneres. Que no calia tant. Que cap altre país mai abans no havia fet ni una cinquena part. Que hem exagerat.

Però ha servit, oi?, m'han preguntat en tornar cap aquí.

No ho sé dir. No entenc que vol dir «servir» en un context com aquest, i tampoc no sé fer aquesta mena de comptes ni sé quina quantitat exacta s'ha invertit, ni si efectivament l'Estat espanyol ha doblat els diners del govern català (el que convertiria aquests 192.000.000 de pessetes en gairebé quatre mil). Ho sabrem més endavant, suposo. Però, per ara, i fent un càlcul aproximat, podria dir que la meua estada a Frankfurt deu haver costat al voltant d'un milió de pessetes. I que casos com el meu han estat multiplicats en aquest món ple d'estratègies polítiques i visibilitats falses. Tot just un gra de sorra en mig d'una muntanya estranyíssima.

No, no hauria de ser aquí, vaig tornar a dir a l'Àlex. Tot això no val els diners que ens estem gastant. I aquesta fira s'està fent de cara a Catalunya. Potser sí que aquestes coses són necessàries. Però sembla que es vulgui fer creure a tothom que passen més coses de les que efectivament passen.

Tot i així, està bé, em diuen. És important, em diuen. A Catalunya ho estant seguint, em diuen. I probablement tinguin raó. És bo que la cultura catalana tingui un oportunitat internacional com aquesta, és necessari que se'ns conegui a fora, és meravellós que la literatura sigui un tema nacional i que la gent, d'alguna manera, se n'apropriï. Així que, ben possiblement, tothom qui està opinant deu tenir raó en alguna cosa. Els qui diuen que calia fer-ho així i els que diuen que no. Els que en volen convidar uns i els que en volen convidar uns altres. Els que pensen que la projecció internacional va abans que les campanyes per aconseguir que els catalans llegim literatura catalana a casa i els que protesten perquè hi ha coses que no es fan com s'haurien de fer. *Que ens llegei-*

xin fora?, es queixava un editor, *primer hauriem de fer esforços perquè ens llegeixin a dintre!*

I això és el que obre una esquadra que a mi em sembla que va abans de tot: la confirmació que la nostra participació a la fira ha estat més política que literària. S'ha fet de cara a fora (a dintre, vist des d'aquí), sense pensar estrictament en la literatura i promovent llibres formidables com el que la Simona Krabec i l'Arnau Pons han fet en ocasió de la fira¹ al costat d'altres exclusivament polítics que han regalat sense pensar que aquesta no és la manera de fer campanya, que una fira literària no és l'entorn adequat per la propaganda i que no tots els escriptors que hi hem anat convidats estem d'acord amb algunes premisses que de fora sembla que ens hagin d'identificar.

Això, entre altres coses, ho demostra el fet que si s'hagués fet una veritable tria literària que representés el millor que estem fent a casa nostra, sense cap mena de dubte, hi haurien convidat la Caterina Pascual, el Pere Guixà o el Manel Zavalà. I no sé si ho han fet, però no hi eren. Ni ells ni molts d'altres autors que representen el bo i millor de la literatura catalana. I ja ho sé, ja ho sé: entenc que cap tria no pot satisfer tothom. Però entenc també que absències com aquestes fan pensar en quin és el criteri que ha prevalgut per damunt de la resta. Quines són les diferències i els límits.

I ara que escric això obro el diccionari de Pompeu Fabra i llegeixo: «Català. Natural de Catalunya i relatiu a Catalunya i els seus habitants». I aquesta és, finalment, la raó fonamental per la que jo no hauria d'haver anat a Frankfurt. Perquè sóc incapaç d'entendre la cultura catalana sense el Juan Marsé, l'Eduardo Mendoza, l'Enrique Vila-Matas, el Javier Cercas o el Kiko Amat, per dir només alguns noms. De la mateixa manera que no podria entendre-la sense el Luis Solano (Libros del Asteroide), el Jordi Herralde (Anagrama) o el Pere Gimferrer (Seix Barral), tres editors que fan la seva feina des de Barcelona. No hauria d'haver anat a Frankfurt perquè crec que les cultures han de sumar, no excloure. I perquè mai no hagués pensat que els autors en llengua castellana no hi anirien ni tan sols a través de les editorials. Potser perquè m'he educat a Mèxic, on és impensable que els catalans i descendents de l'exili, o els ianquis que editen al nord del país, per posar dos exemples, no estiguin fent cultura mexicana.

No m'agrada que no hagin invitat els autors en llengua castellana, li dic a l'Àlex. Ni que aquí es doni per fet amb tanta tranquil·litat.

Jo sóc un dels que ho dona per fet, contesta l'Àlex.

I ho entenc, perquè tinc molts amics que també ho farien —alguns que són a Frankfurt i d'altres que no. Tal i com ho farien d'altres amics meus que no tenen res a veure amb la literatura, alguns familiars, molta gent del meu poble de l'Empordà i fins i tot alguns catalans de l'exili. Ho entenc perquè així és aquest país i normalment no ens fa res. De ma-

nera que no tinc cap altre argument que el que ara li dic a l'Àlex: *Però jo no. Tant me fa no pensar el mateix que els meus amics. Mai no ha estat un problema. Però la veritat és que jo no ho veig així. I només per això no hauria de ser aquí: per una raó d'honestetat personal. I perquè tot plegat no em sembla un problema literari, ni tan sols social, sinó estrictament una qüestió política que no té res a veure amb mi ni amb la meua feina. De manera que si et sembla bé aquesta és la crònica que acabaré escrivint*, li dic. *I tant que sí, fa ell, pots escriure el que vulguis.* I seguim parlant d'altres coses.

Al cap d'una estona m'acomio de l'Àlex i la seva amiga, surto del Sónar, vaig a l'Hotel Frankfurter Hof, canto ranxeres amb el Biel Mesquida i flamenc amb el Jordi Herralde, i finalment dic adéu a alguns amics que tornaré a trobar a Barcelona i a d'altres que no.

I l'endemà, tal i com he volgut fer des que he arribat a aquesta ciutat, finalment visito l'Institut d'Investigacions Filosòfiques que van fer els membres de l'Escola de Frankfurt i que va ser reconstruït després de les bombes de la II Guerra Mundial. Passejo emocionada per les aules buides, la biblioteca d'investigació sociològica, el mític saló blau i el despatx de l'Adorno. Sec a la seva cadira, escric a la seva taula i em faig la mateixa fotografia que es va fer ells anys enrere mentre es mirava a un mirall amb cara d'angúnia. Sorprès que les coses sovint no siguin el que les coses semblen.

I aleshores torno a pensar que aquesta ciutat de Frankfurt és l'espai mític que vaig descobrir fa anys. Quan estudiava filosofia i vaig incubar una passió desmesurada pel filòsof alemany Theodor W. Adorno i el seu institut d'investigació. A casa hi tinc els seus llibres i els seus discos. I a Frankfurt he tingut la sort de retrobar-hi, en una d'aquestes nits de Sónar, el seu únic traductor al català: Gustau Muñoz, de la Universitat de València, que l'any 2004 va publicar *L'assaig com a forma*. I amb la dada d'una nova biografia sobre el filòsof alemany, que aquest cop la universitat valenciana ha publicat en castellà, m'acomio del Gustau, torno a l'hotel, faig la maleta i baixo a dir adéu a l'amabilíssima gent jove que el Lluç ha posat als hotels on hi ha autors catalans per a fer-nos més fàcil l'estada.

I ja està. S'ha acabat. Després de quatre dies de passejar per una fira tancada al públic, de conèixer gent fantàstica com en Jordi Llovet o l'Albert Guinovart, i de fer una lectura en català i en alemany al costat de l'Ada Castells, el Sebastià Alzamora, el Toni Sala i l'Emili Rosales, la meua participació a la fira s'ha acabat i jo torno cap a casa. Amb ganes d'enviar aquesta crònica a l'Àlex i poder començar a pensar en una altra cosa.

1 Carrers de frontera. Passatges de la cultura alemanya a la cultura catalana. Vol I.